

IMN151/TM_M_06 Metody a techniky výzkumu pro magistry

(Sylabus v. 1 pro PS 2019)

Vyučující: Michal Tkaczyk, Ph.D. (tkaczyk.muni@gmail.com) – pro individuální konzultace kontaktujte vyučujícího emailem

Anotace

Kurz studenty seznámí se základy metodologie výzkumu v společenských vědách ovšem s důrazem na možnosti aplikovat vybrané metodologické postupy společenských věd pro zkoumání v oblasti interaktivních médií, tak aby plnily úkoly uměnovědy. V první části kurzu se studenti seznámí se společným základem znalostí z oblasti metodologie věd a výzkumu. Prostor bude věnován také praktické práci se zdroji a daty a s různými typy odborných textů. Druhá část kurzu studenty seznámí se základními kvalitativními (např. rozhovory, analýzy významové struktury mediálních produktů, etnografie) a kvantitativními metodami (např. dotazníkové šetření) společenskovědného výzkumu, které mohou být použité pro výzkum v oblasti studia interaktivních médií, například při zkoumání interaktivních mediálních objektů, geneze jejich vzniku, recepčních strategií publik a uživatelů apod. V kurzu budou diskutovány klíčové koncepty, problémy a rizika, s nimiž se studenti při výzkumu mohou potkat.

Cíle kurzu a výstupy z učení

Cílem kurzu je studentům poskytnout základní vhled a porozumění logice sociálně-vědního výzkumu. Po absolvování kurzu student bude schopen:

- Vyhledat relevantní zdroje a data pro svoji práci
- Popsat rozdíl mezi přehledovými či teoretickými texty a texty empirickými
- Popsat základní logiky výzkumu
- Navrhnout vhodnou metodu výzkumu pro svoji práci a vysvětlit ji
- Popsat limity výzkumných metod, které byly probírané v kurzu

Požadavky na zakončení kurzu

Během semestru musí studenti odevzdat **2 rešerše** ze zadaných odborných textů (za každou mohou dostat až 15 bodů) a na konci semestru absolvovat závěrečnou zkoušku (za 70 bodů). Zkouška bude sestávat ze dvou částí, praktické a teoretické (viz níže). Pro úspěšné absolvování kurzu musí studenti během kurzu získat dohromady minimálně 60 bodů.

Známky: 60–68 E, 69–76 D, 77–84 C, 85–92 B, 93+ A

Rešerše

Rešerše dokládají jednak obeznámenost se zadanými texty, tak obeznámenost s klíčovými koncepty ve výuce. Rešerši je nutno odevzdat do odevzdávací skříně předemtu v zadaných termínech. Omluvy – s výjimkou skutečně závažných zdravotních problémů – nejsou akceptovány.

Rešerši budeme rozumět souvislé (avšak strukturované) shrnutí teoretického či empirického textu – zachycující (pokud tyto informace v textu jsou):

- Typ textu (teoretický, empirický)
- Téma

- Cíl textu/ cíl výzkumu
- Stručné zachycení struktury textu a autorova postupu (argumentační logiky)
- (Výzkumnou) otázku či otázky
- Shrnutí teoretického argumentu (Jaký je autorův předpoklad? S jakým teoretickým rámcem pracuje? Jaké jsou klíčové koncepty/termíny textu?)
- V PŘÍPADĚ TEORETICKÉHO/PŘEHLEDOVÉHO TEXTU: práce autora se zdroji (jaké typy zdrojů, případně jak je vybírá, porovnává, strukturuje?)
- V PŘÍPADĚ EMPIRICKÝCH TEXTŮ: Metodu, sběr dat (velikost vzorku, způsob výběru) a způsob analýzy.
- Stručné shrnutí výsledků (Co autor/autoři zjistili/i? Co se jim zjistit nepodařilo?)
- V PŘÍPADĚ EMPIRICKÝCH TEXTŮ: Limity a silné stránky zvoleného designu (Přiznává nějaké limity sám autor/autoři? Jaké jsou podle Vás limity zvolené metody? Proč je podle Vás zvolený design ne/vhodný pro zodpovězení výzkumné otázky nebo otázek? Jak by podle Vás bylo možné výzkum „vylepšit“?)

Studující zpracovávají a odevzdávají rešerši jako vlastní, samostatně odvedenou práci, jež dokládá obeznámenost s vybranými texty a jejich metodami.¹

Rešerše každého zadaného textu bude mít minimálně 3000 a maximálně 6000 znaků. Rešerši je třeba vložit do odevzdávacího systému, která je otevřena v ISu. Po vypršení času pro odevzdání budou složky v odevzdávacím systému automaticky uzamčeny a již do nich nebude možno texty vkládat.

Termíny odevzdání/ zadané texty:

Odevzdání 1. rešerše: 22. 10. (včetně): Švelch, J. (2008). Počítačové hry jako nová média. *Mediální studia*, 3(1), 8–35.

nebo

Zahrádka, P. (2016). Etika kopírování kulturních obsahů. Kvalitativní studie internetového pirátství v České republice. *Iluminace*, 28(3), 5-27.

Odevzdání 2. rešerše: 29.11. (včetně):

Vochocová, L., Mazák, J., Štětka, V. (2016). Nic pro holky? Genderové nerovnosti v politické participaci na sociálních sítích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 17(2), 64-75.

nebo

Slavík, L., Pospěch, P. (2019). Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparace soukromí. *Sociologický časopis*, 55(2), 135-159.

Závěrečná zkouška

V rámci praktické části studenti budou ústně prezentovat samostatně vypracovaný návrh výzkumného projektu (viz dále). Během prezentace odevzdají vyučujícímu písemnou verzi projektu v rozsahu do 4 normostran. Teoretická část zkoušky bude mít

¹ Studijní řád o podvodném plnění povinností říká toto: „Výuka na MU předpokládá, že studenti znají studijní předpisy a že se nedopouštějí podvodného plnění studijních povinností, zejména opisování u zkoušek a plagiátorství, tedy **vydávání cizích myšlenek za vlastní a přebírání myšlenek jiných autorů bez uvedení autorství**. Plagiátorství patří k nejzávažnějším etickým proviněním v akademickém prostředí, popírá poslání university i smysl studia. Z právního hlediska je plagiátorství krádeží cizího duševního vlastnictví. Každým případem podvodného chování se zabývá disciplinární komise, která může udělit nejpřísnější sankci, a to nepodmínečné vyloučení ze studia. Studentům doporučujeme co nejdůkladněji se seznámit s problémem plagiátorství a se způsoby, jak se mu vyhnout.“

formu testu, otázky budou vycházet z povinné literatury a tematických okruhů k jednotlivým přednáškám, které jsou uvedeny v tomto sylabu v rozpisu přednášek.

Praktická část: Návrh výzkumného projektu

Návrh je třeba prezentovat formou krátké ústní prezentace (cca 5 min.) a písemnou formou (do 5 normostran). Návrh měl by reflektovat následující aspekty výzkumného projektu, podle níže uvedené doporučené struktury:

ÚVOD

Téma výzkumu, stručná charakteristika výzkumného problému, hlavní výzkumná otázka, cíle výzkumu, odůvodnění relevance výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretický a konceptuální rámec: identifikace použitých teorií a konceptů a jejich vymezení; rámcová charakteristika stavu poznání.

METODOLOGIKÁ ČÁST

Formulace hlavní a vedlejších otázek; představení výzkumné strategie; představení techniky sběru dat a způsob analýzy, reflexe limitů zvoleného postupu.

SEZNAM ZÁKLADNÍ LITERATURY K TÉMATU

3 až 5 základních studií a monografií

Teoretická část zkoušky

Pro úspěšné složení závěrečné zkoušky se předpokládá obeznámenost s odpřednášenými tématy a znalost povinné literatury, která bude na přednáškách probírána (viz rozpis přednášek).

Základní metodologické učebnice a další doporučená literatura:

- Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.
- Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks: Sage.
- Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum
- Flick, U. (1999). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
- Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Punch, K. (2008). *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.
- Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií. Nejpoužívanější metody a techniky*. Grada.
- Silverman, D. (2005). *Ako robiť kvalitativny výskum*. Bratislava: Ikar.
- Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Rozpis přednášek

19. 9. Orientační týden – výuka neprobíhá

26. 9 Základy vědeckého poznání, teorie a organizace vědy

- Seznámení s obsahem kurzu a s podmínkami jeho zakončení
- Otázky a odpovědi
- Věda, výzkum a vědecké poznání
- Každodenní vs. vědecké poznání
- Výzkumný proces

Povinná literatura:

Kapitola „Věda a vědecký přístup“ In Kerlinger, F.N. (1972). *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia.

Doporučená literatura:

Kapitoly „Terminologie“ a „Sociální jev, sociální problém jako předmět výzkumu“ In Zich, F., Roubal O. (2014). *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní.

Kapitola „Na polí vědy“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Kapitola “Human Inquiry and Science“ (pouze str. 3-27) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitola “Philosophical Worldviews” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

3. 10. Logika výzkumu

- Účel výzkumu
- Základní vs. aplikovaný výzkum
- časová dimenze výzkumu
- Induktivní a deduktivní logika
- Kvantitativní, kvalitativní, smíšené metody, triangulace metod
- Techniky sběru dat, redukce dat a analýzy dat

Povinná literatura:

Podkapitoly 1.3 „Metodologie“, 1.4 „Výzkumný proces“, 2.1 „Kvantitativní výzkum“, 2.2 „Kvalitativní výzkum“, 2.4 „Smíšený výzkum“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola “Inquiry, Theory, and Paradigms” (pouze s. 69-82) a kapitola “Purpose and Design of Research Projects“ (pouze s. 89-97) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitoly “Quantitative versus Qualitative Research“ a “Preoccupations of Quantitative and Qualitative Researchers” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

10. 10. Informační zdroje a akademický text a jeho typy

- Elektronické informační zdroje
- Teoretické a přehledové studie vs. studie empirické

Povinná literatura:

Kapitola „Vybrané žánry odborných statí ve společenských vědách“ a Kapitola „Hlavní zásady publikační etiky“ In Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Doporučená literatura:

Kapitola “Literature searching” In Bell, J. (1999). *Doing your research project: a guide for first-time researchers in education and social science*. Buckingham: Open University Press.

Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454.

Kapitola “Preliminaries” a kapitola “Searching for information” In Jesson, J., Matheson, L., & Lacey, F.M. (2011). *Doing your literature review: Traditional and systematic techniques*. London: Sage.

17. 10. Design výzkumu I

- Fáze výzkumného procesu
- Návrh výzkumu, volba tématu
- Téma výzkumu a výzkumný problém
- Cíle výzkumu
- Výzkumné otázky
- Výzkumné strategie: Longitudinální výzkum, (quasi) experiment, průřezová studie, studium případu

Povinná literatura:

Kapitola „Jak začít aneb štěstí přeje připraveným“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Kapitola “Research questions and objectives” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

24. 10. Design výzkumu II

- Výzkumná jednotka
- Populace, census a vzorek
- Vzorkování (*sampling*): pravděpodobnostní a nepravděpodobnostní výběry
- Velikost vzorku, výběrová chyba
- Způsoby výběru v kvalitativním výzkumu

Povinná literatura:

Kapitola „Kolik vran musíme pozorovat“ In Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Výzkumné jednotky: Koho/co budeme zkoumat“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Podkapitola 5.3 „Způsob výběru“ In Hendl Jan. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola “Selection of Data” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation* (pp. 197-213). Cambridge: Polity Press.

Kapitola "Sampling logic" In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

31. 10. Specifika kvalitativního výzkumu

- Postupy kvalitativního zkoumání
- Konceptualizace
- Techniky redukce interpretace kvalitativních dat
- Kategorizace, vytváření typologií, ideální typ, kódování dat,
- Kritéria validity v kvalitativním výzkumu

Povinná literatura:

Podkapitoly 7.2 „Návrh kategoriálních systémů“, 7.3 „Vytváření typologií, ideální typy“, 7.4 „Zobrazovací prostředky“, 8.3 „Zakotvená teorie – metoda analýza, Kapitola „Hodnocení kvality výzkumu“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola "Analyzing qualitative data" In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitola "Data analysis and interpretation" In Creswell, J.W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (pp. 183-190). Los Angeles: Sage.

Podkapitola "Data Analysis Techniques" In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation* (pp. 236-241). Cambridge: Polity Press.

7. 11. Specifika kvantitativního výzkumu

- Hypotézy
- Operacionalizace a indikátory
- Proměnné
- Úrovně měření
- Základní způsoby vyhodnocování dat
- Validita a spolehlivost

Povinná literatura:

Podkapitoly 5.2 „Indikátor, ukazatel, znak, proměnná“, 5.3 „Hledání měřitelných indikátorů“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Kapitola „Jak nakreslit plán aneb na co jsou hypotézy.“ In Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola "From concepts to measurements" In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Kapitola "Developing indicators for concepts" In De Vaus, D. A. (2001). *Research design in social research*. London: Sage Publications.

Kapitola "Analyzing quantitative data" In Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

14. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika I: Dotazníkové šetření

- Dotazníkové šetření a jeho typy
- Návrh dotazníku
- Typy otázek a odpovědí

Povinná literatura:

Kapitola „Základní techniky sběru dat“ (pouze s. 157-207) In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
Podkapitola 4.2 „Návrh dotazníku“ In Punch, K. (2008). *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.

Doporučená literatura:

Kapitola “Survey” (pouze s. 228-242) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.
Kapitola “Constructing questionnaires” In De Vaus, D. A. (2014). *Surveys in social research*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

21. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika II: Kvalitativní formy dotazování

- Hlubkový rozhovor
- Narativní rozhovor
- Focus groups

Povinná literatura:

Podkapitola 6.1 „Kvalitativní dotazování“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
Kapitola „Základní techniky sběru dat“ (pouze s. 207-242) In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Doporučená literatura:

Slavík, L., & Pospěch, P. (2019). Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparace soukromí. *Sociologický časopis*, 55(2), 135-159.

28. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika III: Pozorování a etnografické přístupy

- Pozorování, role pozorovatele,
- Etnografický výzkum,
- Virtuální a online etnografie

Povinná literatura:

Podkapitoly 4.2 „Etnografický výzkum“, 6.2 „Pozorování“, 8.2 „Analýza dat v etnografické studii“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
Kapitola „Pozorování a etnografické postupy sběru dat“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Chine, Ch. (2017). Ethnographies of Online Communities and Social Media: Modes, Varieties, Affordances. In Fielding, N. G., Lee, R. M., & Blank, G. (Eds.), *The SAGE Handbook of Online Research Methods* (pp. 401-415). London: Sage.

5. 12. Techniky sběru dat a analýzy dat – Obsahy (Analýza dokumentů a jiných obsahů)

- Kvalitativní vs. kvantitativní techniky
- Obsahová analýza: kódování, reliabilita
- Sémioticko-strukturální analýza

- Interpretativní čtení
- Narativní analýza

Povinná literatura:

Kapitola „Analýza dokumentů“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Podkapitola “Content analysis” In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research* (pp. 295-307). Wadsworth Publishing Company.

Jansová, I. (2017). Fanouškovský jazyk jako exemplář fanouškovských aktivit s mocenským potenciálem. *Mediální studia*, (2), 167-187.

Kirkosová, K. (2019). Přemluv bábu, pobav sebe: postmoderní estetika v občanském politickém diskurzu. *Filozofie dnes*, 10(2), 175-206.

Kronick, J.C. (1997). Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. *Sociologický časopis*, 33(1), 57-67.

12. 12. Prezentace dat a vědeckých výsledků

- Zpráva z výzkumu
- Zobrazovací prostředky, tabulky, grafy, schémata
- Základní pravidla prezentace dat a informací

Povinná literatura:

Podkapitola 7.4 „Zobrazovací prostředky“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Závěrečná zpráva o výzkumu“ In Hendl, J. (2015). *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.